mgr inż. JOANNA KURPIEWSKA
dr inż. JOLANTA LIWKOWICZ
Centralny Instytut Ochrony Pracy
– Państwowy Instytut Badawczy

Środki ochrony skóry

– wymagania, dobór, znakowanie, aplikacja i program ochrony skóry (2)

W CIOP-PIB opracowano projekt wytycznych w zakresie wymagań, doboru i stosowania środków ochrony skóry (ŚOS). Dokument ten obejmuje: sformułowanie definicji, charakterystykę stosowanych środków ochrony skóry, identyfikację zagrożeń i ocenę ryzyka na stanowiskach pracy w odniesieniu do skóry, metody badań, wymagania, oznakowanie i program ochrony skóry.
Zaproponowano sposób znakowania ŚOS w zależności od przeznaczenia: chroniące przed wodą i wodnymi roztworami kwasów zasad, soli, chroniące przed substancjami organicznymi, promieniochronne. Konieczne jest bowiem wyraźne oznakowanie produktów ochronnych w celu odróżnienia od przeznaczonych np. do pielęgnacji ciała. Sprecyzowano „Szczegółowe informacje dotyczące ŚOS", które powinny być dostępne dla użytkowników np. na stronie internetowej producenta.

Guidelines on skin protection measures (2)
A project on guidelines in regard of skin protection measures (SPMs) was developed in the Central Institute for Labour Protection – National Research Institute. The document embraces: definitions forming process, characteristics of skin protection resources used, identification of threats and occupational risk evaluation in context of skin, research methods, requirements, markings and the skin protection program.
A way of SPMs marking was introduced in dependence from their destined use: waterproof as well as protection from watery solutions of acids, alkalines and salts, protecting from organic and radioactive compounds. A proper marking of SPMs is a must in order to distinguish them from skin cultivation products. A "detailed information on SPMs", athat should be available to customers on producer's website were specified.

Wprowadzenie

W Centralnym Instytucie Ochrony Pracy – Państwowym Instytucie Badawczym zostały przygotowane i ujęte w formę projektu dokumentu „Wytyczne do stosowania środków ochrony skóry". W poprzednim numerze „Bezpieczeństwa Pracy" opublikowano 1. część artykułu poświęconego środkom ochrony skóry (ŚOS), zawierającą podstawowe informacje dotyczące preparatów: sformułowane definicje, rodzaje i charakterystykę stosowanych środków ochrony skóry oraz identyfikację zagrożeń i ocenę ryzyka na stanowiskach pracy w odniesieniu do skóry, z uwzględnieniem polskich regulacji prawnych [1]. Niniejszy artykuł stanowi kontynuację tego opracowania – zawiera informacje na temat wymagań ogólnych i dotyczących właściwości barierowych preparatów, doboru, znakowania, zakupu i korzystania ze środków ochrony skóry.

Projekt wytycznych: wymagania, dobór i stosowanie środków ochrony skóry

Wytyczne mają na celu udostępnienie niezbędnych informacji o minimalnych wymaganiach dotyczących środków ochrony skóry – kremów/żeli barierowych, przeznaczonych do stosowania w miejscu pracy.

Wymagania dla środków ochrony skóry

Środki ochrony skóry muszą być dostosowane do konkretnych zagrożeń na danym stanowisku pracy i spełniać następujące wymagania ogólne:

– być nieszkodliwe dla skóry ludzkiej, tzn. nie zakłócać prawidłowych, fizjologicznych funkcji skóry i nie stwarzać sprzyjającego środowiska dla rozwoju bakterii i grzybów chorobotwórczych

– przed wprowadzeniem do stosowania powinny być przebadane pod względem działania drażniącego i uczulającego na skórę

– być hipoalergiczne, co oznacza m.in., że obecność istotnych alergenów musi być zminimalizowana, preferowane powinny być produkty bezzapachowe, a ilość środków konserwujących musi być ograniczona do minimum

– ich pH powinno mieścić się w granicach 4 i 7,0 oraz być podane w informacji producenta (nie dotyczy to bezwodnych środków ochrony)

– muszą być bezpieczne mikrobiologicznie, tzn. nie mogą zawierać szkodliwych mikroorganizmów podanych w rozporządzeniu ministra zdrowia w sprawie określenia procedur pobierania próbek kosmetyków oraz procedur przeprowadzania badań laboratoryjnych; czystość mikrobiologiczną kosmetyków bada się w Polsce według wytycznych ujętych w tym rozporządzeniu [2]

– powinny się łatwo nanosić na skórę, dobrze do niej przylegać i nie utrudniać czynności roboczych

– nie powinny zanieczyszczać i uszkadzać materiałów stosowanych w procesie wytwarzania i gotowych wyrobów.

Ponadto środki ochrony skóry muszą spełniać wszystkie wymagania, jakich należy przestrzegać podczas produkcji i wprowadzania do obrotu zgodnie z ustawą o ogólnym bezpieczeństwie produktów [3], która weszła w życie 31 stycznia 2004 roku i implementuje w kraju dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/95/WE z 3 grudnia 2001 roku w sprawie ogólnego bezpieczeństwa pro-

duktów oraz z ustawą o kosmetykach [4]. Według art. 2 pkt. 1 tej ustawy: „W rozumieniu ustawy kosmetykiem jest każda substancja lub preparat przeznaczone do zewnętrznego kontaktu z ciałem człowieka: skórą, włosami, paznokciami, zewnętrznymi narządami płciowymi, zębami i błonami śluzowymi jamy ustnej, których wyłącznym lub podstawowym celem jest utrzymanie ich w czystości, pielęgnowanie, ochrona, perfumowanie, zmiana wyglądu ciała lub ulepszenie jego zapachu". Zgodnie z art. 11 pkt. 1.6. na producenta zostaje nałożony obowiązek „udokumentowania wyników badań działania kosmetyku, jeżeli jest to uzasadnione deklarowanym rodzajem działania kosmetyku".

Z punktu widzenia ochrony skóry najważniejsze są wymagania dotyczące właściwości barierowych środków ochrony skóry. Wszystkie preparaty ochronne obecne na rynku powinny mieć przeprowadzone badania dowodzące ich odporności na przenikanie substancji szkodliwych, przed którymi mają chronić. Ochrona skóry możne dotyczyć: zapobiegania wnikaniu w skórę substancji drażniących i szkodliwych (wodne roztwory kwasów zasad i soli do 5% stężenia, substancji organicznych – olejów, smarów itp.) oraz ochrony przed narażeniem na promieniowanie UV.

Wybór odpowiedniego produktu

Ponieważ wybór odpowiednich środków ochrony skóry zależy przede wszystkim od czynników występujących na stanowisku pracy, w „Wytycznych" podano kryteria dokonywania takiego wyboru.

• Producent proponuje środek ochrony skóry odpowiedni do zamierzonego zastosowania i potwierdza to dowodem skuteczności (wyniki badań przeprowadzonych zalecanymi metodami).

• Producent przeprowadza ocenę stosowania danego środka ochrony skóry w odniesieniu do zagrożeń na stanowisku pracy. Dowód oceny skuteczności produktu powinien być załączony lub dostępny np. w Internecie na stronie producenta (tabela).

• Środki ochrony skóry muszą być dostosowane do charakteru wykonywanej pracy (np. środki ochrony skóry zawierające silikon nie nadają się do prac lakierniczych).

Oznakowanie

W celu właściwego stosowania i odróżnienia od produktów przeznaczonych do pielęgnacji skóry konieczne jest, aby środki ochrony skóry były łatwe do rozpoznania i wyraźnie oznakowane. Proponuje się, aby środki ochrony skóry miały na opakowaniu odpowiedni piktogram – podobnie jak rękawice ochronne. Piktogramy ułatwią dobór preparatu w zależności od występującego zagrożenia:

hydrofobowe ≅

hydrofilowe

promieniochronne ☼

Środki ochrony skóry muszą być oznakowane znakiem B, po poddaniu ich dobrowolnej certyfikacji. W zależności od wyników oceny ryzyka pracodawca powinien nabyć i stosować odpowiednie środki ochrony skóry.

Korzystanie ze środków ochrony skóry

Stosowanie środków ochrony indywidualnej ma wprawdzie wtórne znaczenie w stosunku do technicznych i organizacyjnych środków zapobiegawczych, jednak właściwe przygotowanie programu ochrony skóry jest ważnym elementem działań profilaktycznych i stanowi istotną przesłankę ich skuteczności.

Tabela. Informacje szczegółowe dotyczące środka ochrony skóry
Table. Detailed information on skin protection measure

Nr	Rodzaj informacji	Informacja szczegółowa
1	Rodzaj preparatu i zasada działania	
2	Ochrona przed ...	
3	Metoda badania skuteczności działania/odporność na działanie	
4	Okres ważności	
5	Możliwość stosowania pod rękawice ochronne	
6	pH (o ile dotyczy)	
7	Możliwość stosowania na twarz	
8	Wykaz składników, w tym zawartość tłuszczu	
9	Środki zapachowe rodzaj/ilość	
10	Konserwanty rodzaj/ilość	
11	Czystość mikrobiologiczna	
13	Dane kontaktowe: adres firmy, telefon, konsultant (kwalifikacje)	

Fot. Dušan Zidar/BigStockPhoto

Program ochrony skóry

Prawidłowy program profilaktyki chorób skóry składa się z trzech etapów, z których każdy ma inne zadanie:

1) ochrona – stosowanie barierowych środków ochrony skóry przed rozpoczęciem pracy,

2) oczyszczanie – stosowanie mydeł, żeli i innych preparatów myjących (najlepiej bez twardych cząstek, które usuwają wierzchnią warstwę rogową naskórka i redukują jego właściwości osłaniające),

3) pielęgnacja i regeneracja – kremy stosowane po pracy, po umyciu rąk, ułatwiają regenerację naskórka.

W projekcie „Wytycznych" zamieszczono opis aplikacji środków ochrony skóry. Krem ochronny powinien być aplikowany na pozbawioną skaleczeń, czystą i suchą skórę. Preparat należy stosować za każdym razem przed przystąpieniem do pracy (po umyciu rąk, po przerwie śniadaniowej itp.). Niewielką ilość preparatu (wg zaleceń producenta) należy nanieść na umyte i osuszone dłonie,

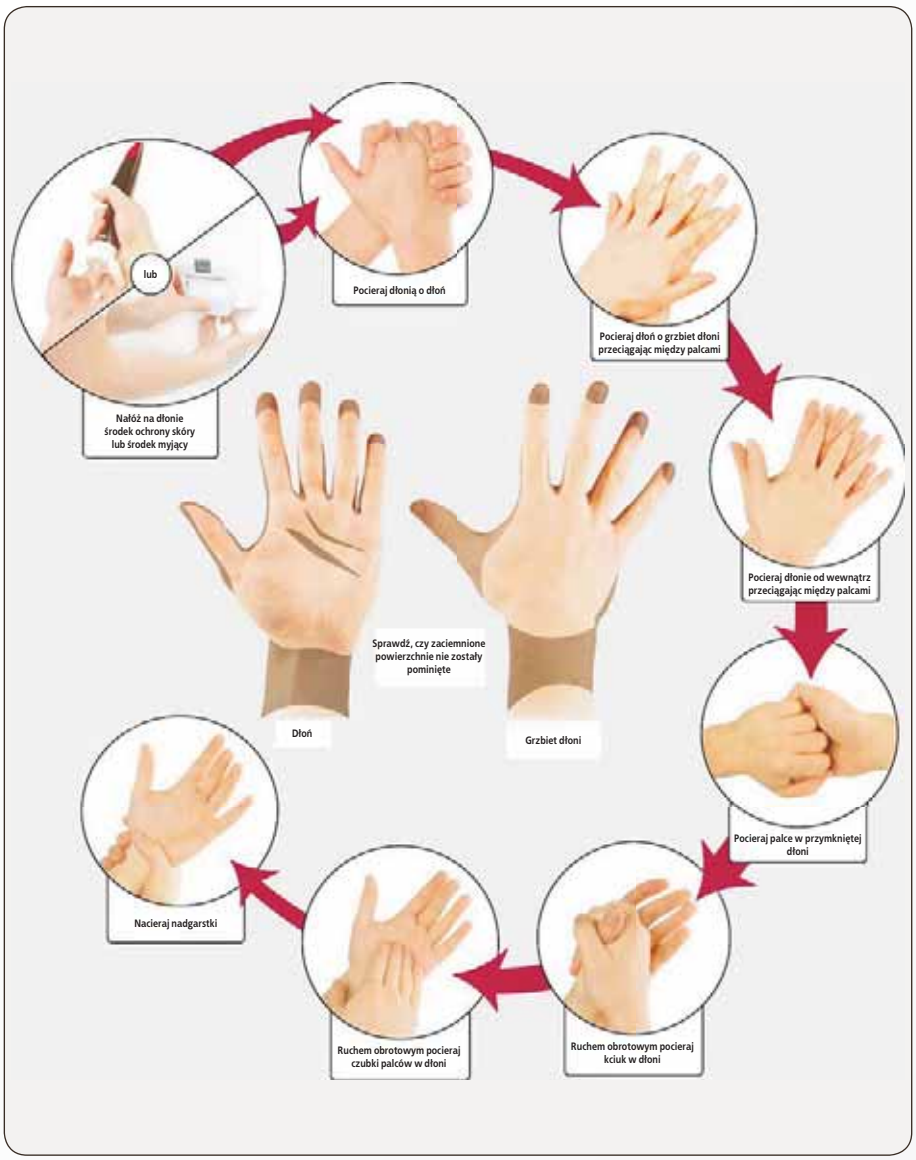

Rys. Metoda prawidłowego stosowania środka ochrony skóry wg zaleceń Health and Safety Executive, www.hse.gov.uk

Fig. Proper use of skin protection measures in accordance with Health and Safety Executive recommendations, www.hse.gov.uk

dokładnie rozprowadzić na skórze, z uwzględnieniem wszelkich nierówności, skóry między palcami, wokół i pod paznokciami (rys.), następnie odczekać kilka minut (wg zaleceń producenta). Zaleca się powtarzanie aplikacji w pracy po każdorazowym umyciu rąk lub co 2-4 godziny.

Do każdego opakowania środka ochrony skóry powinna być dołączona szczegółowa instrukcja użytkowania. Aby usunąć zabrudzenia, po zakończeniu pracy należy umyć ręce wodą i środkiem myjącym. Środki pielęgnujące należy stosować po zakończeniu dnia pracy.

Pracodawca powinien przestrzegać rozporządzenia ministra zdrowia i opieki społecznej w sprawie przeprowadzenia badań lekarskich pracowników, zakresu profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami [5] oraz orzeczeń lekarskich wydawanych do celów przewidzianych w Kodeksie pracy [6].

Postępowanie w przypadku wystąpienia zmian skórnych

Przy rozpoznawaniu choroby ważne są pierwsze objawy występujące na skórze, tj. suchość, szorstkość, zaczerwienienie czy świąd. W przypadku pojawienia się tych objawów należy wyjaśnić, czy przyczyną zmian na skórze są czynniki występujące na stanowisku pracy. Konieczne jest w tym przypadku zasięgnięcie opinii lekarza zakładowego – dalsze postępowanie zależy od sformułowanej przez niego diagnozy.

Po stwierdzeniu pierwszych objawów podrażnienia skóry rąk pracowników, spowodowanego działaniem czynników szkodliwych, pracodawca powinien przeprowadzić ponowną ocenę ryzyka na stanowisku pracy. Będzie ona podstawą do zastosowania właściwych środków prewencyjnych, takich jak przede wszystkim substytucja (tzn. wprowadzenie innych, mniej szkodliwych substancji) i odpowiednie środki techniczno-organizacyjne, a także środki ochrony indywidualnej.

Postępowanie w przypadku stwierdzenia i dokumentowania choroby zawodowej regulują rozporządzenia Rady Ministrów [7, 8].

Podsumowanie

Opracowane w CIOP-PIB „Wytyczne do stosowania środków ochrony skóry" stanowią kompendium wiedzy na temat tych produktów i powinny być podstawowym źródłem informacji dla użytkowników i producentów barierowych preparatów ochronnych służących do ochrony skóry.

W Polsce dotychczas brak było dokumentu porządkującego wiedzę z tego zakresu. Ze względu na wagę tej problematyki zapraszamy użytkowników i producentów środków ochrony skóry oraz czytelników „Bezpieczeństwa Pracy" do podzielenia się z autorkami opiniami i uwagami na temat tych środków. Prosimy o przekazywanie opinii do CIOP-PIB na adres e-mail: jokur@ciop.pl.

PIŚMIENNICTWO

[1] J. Kurpiewska, J. Liwkowicz *Środki ochrony skóry – definicje, rodzaje, zastosowanie, ocena ryzyka zawodowego i obowiązujące w Polsce regulacje prawne (1).* „Bezpieczeństwo Pracy" nr 6(465)2010, s. 23

[2] Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 grudnia 2002 w sprawie określenia procedur pobierania próbek kosmetyków oraz procedur przeprowadzania badań laboratoryjnych (DzU nr 9, poz.107)

[3] Ustawa o ogólnym bezpieczeństwie produktów z 12 grudnia 2003 roku (DzU nr 229, poz. 2275)

[4] Ustawa o kosmetykach z dnia 30 marca 2001 roku (DzU nr 42, poz. 473 z późn. zm.)

[5] Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 30 maja 1996 r. w sprawie przeprowadzenia badań lekarskich pracowników, zakresu profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami oraz orzeczeń lekarskich wydawanych do celów przewidzianych w Kodeksie pracy (DzU nr 69, poz. 332)

[6] Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. DzU z 1998 r., nr 21, poz. 94 z późn. zm.)

[7] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie chorób zawodowych (DzU nr 105, poz. 869)

[8] Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 sierpnia 2002 r. w sprawie sposobu dokumentowania chorób zawodowych i skutków tych chorób (DzU nr 132, poz. 1121)

Publikacja przygotowana na podstawie wyników uzyskanych w ramach I etapu programu wieloletniego pn. „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy" dofinansowywanego w latach 2008-2010 w zakresie zadań służb państwowych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Główny koordynator: Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy.